

УДК: 615.838:001

В.П. Пішак
О.І. ВолошинБуковинський державний медичний
університет, м. Чернівці**ПРИРОДООЗДОРОВЧИЙ НАПРЯМОК
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ШКОЛИ ПРОФ.
О.І.САМСОН****Ключові слова:** проф. О.І. Самсон,
наукова діяльність, природо-
оздоровчий напрямок.**Резюме.** В статті наведено наукові здобутки природооз-
доровчого напрямку проф. О.І. Самсон та її учнів, результати
та перспективи їх впровадження в життя буковинського краю.

Професор Олена Ілларіонівна Самсон була неординарною особистістю в наукових колах вчених-медиків колишнього Радянського Союзу та України включно до останніх років життя (1996р.). Її блискучі виступи на найважливіших наукових форумах Москви, Києва та інших наукових центрів завжди привертали велику увагу численних науковців РФ, із середньоазіатських, прибалтійських республік, оскільки в них висвітлювались не тільки вагомі наукові дані, але й перспективні далекоглядні напрямки, що мали подальше наслідування в різних наукових школах на теренах СРСР та важливе практичне значення. Так, ще у 1968 році професор О.І. Самсон почала розробляти пролонговане лікування гастроентерологічної групи захворювань, яке згодом вдосконалювалось, почало називатися реабілітаційно-етапним лікуванням тощо. А нині ми сприймаємо як данину сучасні довготривалі технології лікування гіпертонічної хвороби, хронічної серцевої недостатності, ішемічної хвороби серця, бронхіальної астми, хронічних гепатитів тощо, які розроблені і обґрунтовані європейськими та північно-американськими кардіологічними, пульмонологічними, гастроентерологічними асоціаціями. Ідея в гастроентерології таких підходів до лікування пропонувалася, розроблялася і впроваджувалася нашим Учителем професором О.І. Самсон майже одночасно з Фремінгемськими дослідженнями в кардіології, 40 років тому.

Одним із важливих напрямків діяльності проф. О.І. Самсон та її учнів був природооздоровчий напрямок, започаткований нею у 1968 році. Першим її учнем з цього спрямування був учений із м. Ялти М.І. Ястреб, який виконав кандидатську дисертацію на тему: "Клініко-патогенетичне обґрунтування ялтинської мінеральної води при хронічних гастритах" та захистив її у 1971 році в Чернівецькому медичному інституті. До речі, починаючи з цієї дисертації і в подальших подібних роботах характерний високий рівень їх виконання із застосування радіотелеметричних методик дослідження інтрагастрального рН, тиску, інтра-

гастральної рН-метрії за СЮ. Лінаром, біохімічних, гістологічних методів.

Наступним науковим етапом був блок буковинських науковців з дослідження лікувальних властивостей мінеральних вод Буковини. Олена Ілларіонівна прекрасно розуміла, яке вагоме значення мали титанічні зусилля доцента кафедри медичної хімії Чернівецького медичного інституту Ф.В. Лапшина з вивчення понад 100 джерел мінеральних вод Буковини [4, 5]. Вона гаряче підтримувала діяльність цього вченого і була дуже розчарована, що тодішні ревниві наукові бюрократичні кола кавказьких і сибірських центрів не дозволили йому захистити докторської дисертації на тему: "Мінеральні води Буковини, перспективи розвитку". Майже одночасно розпочинаються дисертаційні дослідження Л.С. Малюх ("Обґрунтування застосування мінеральної води "Дубовий гай" при хронічних гастритах", 1973 р.), В.О. Лихачева (вивчення лікувальних властивостей мінеральної води "Черешенька" при хронічних гастритах, 1973 р.) та В.О. Калугіна (дослідження Брусницької мінеральної води при виразковій хворобі, 1974 р.). Трохи згодом до цієї когорти приєднався В.Г. Глубоченко (дослідження Ожеської мінеральної води при хронічних гастритах, 1977 р.), В.Д. Кушніра (лікувальні властивості мінеральної води Буковина-17 при хронічних гастритах та виразковій хворобі, 1978р.), В.В. Жила, М.Д. Дячек (дослідження Магальянської мінеральної води при хронічних гастритах, 1978р.) [3, 11]. Професор О.І. Самсон добре розуміла важливість розвитку цієї справи на Буковині, особливо для надійного й доступного оздоровлення пацієнтів гастроентерологічного профілю. Саме ці наукові досягнення лягли в основу організації реабілітаційних гастроентерологічних відділень на 40 ліжок в Герцаївській ЦРЛ, Брусницькій лікарні відновного лікування. Слід відзначити великий авторитет проф. О.І. Самсон серед діячів обласних адміністративних та партійних установ, адже без їх згоди подібні новаторські організаційні пропозиції не могли бути реалізовані. Олена

Ілларіонівна була дуже переконливим новатором - вченим в цьому сенсі. Її далекі погляди в майбутнє щодо перспективного розвитку Брусницького родовища мінеральних вод передбачали організацію бальнеологічно-питтєвого курорту на 2000 місць, однак близькість до кордонів СРСР (30 км) за мірками тодішнього КДБ зробив цю перспективу нереальною. Проте О.І. Самсон своєю енергією активно втягувала в наукову діяльність з дослідження мінеральних вод Буковини практичних лікарів: Д.І. Бойка (головний лікар Брусницької лікарні відповлепого лікування, піпі Заслужений лікар України), М.Д. Дячека, Л.Я. Кімлач, І.В. Паламара, П.І. Миндреску, П.К. Осипенко, В.І. Дорошчука, З.П. Крилову та інші.

Згодом ВАК СРСР не рекомендував виконувати дисертаційні дослідження з вивчення мінеральних вод, але наукові висліди на кафедрі факультетської терапії під керівництвом О.І. Самсон продовжувались. Так, співробітниками кафедри разом з практичними лікарями були досліджені властивості мінеральної води "Хрещатик", заставнянської, вікнянської, хотинської, виженської (залізистої), банилів-підгірської мінеральних вод тощо.

Ці досягнення покладено в оцінку монографії "Лечебное применение минеральных вод Буковины при заболеваниях желудка и двенадцатиперстной кишки" (автори О.І. Самсон, В.О. Калугін, Л.С. Малюх, В.Г. Глубоченко - К.: Здоров'я, 1981 - 69 с.) [10].

Про наукову авторитетність досліджень псколи проф. О.І. Самсон в цьому напрямку свідчили також проведення радіотелеметричних досліджень з вивчення мінеральних вод Закарпаття дисертантами цього регіону на базі кафедри факультетської терапії Чернівецького державного медичного інституту (ЧМІ), які за домовленістю з О.І. Самсон та відомими професорами - курортологами М.Д. Торохтіним та Я.С. Туркельтаубом, О.М. Ганич були довірені здійснити саме в ЧМІ.

На початку незалежності України медичну галузь, як й інші сфери існування нашої держави, чекали тяжкі часи: не витримали економічних негараздів і були закриті Щербинецький дитячий санаторій, гастроентерологічні реабілітаційні відділення в Герцаївській ЦРЛ та Брусницькій ЛВЛ. Проте О.І. Самсон всіх переконувала в тимчасовості цих труднощів, всіляко підтримувала морально й впливом на адміністративні органи області про необхідність збереження Брусницької ЛВЛ та високо цінила ентузіазм і господарність її головного лікаря Д.І. Бойка. Водночас стимулювала своїх учнів до подальшого

проведення цих досліджень: проф. В.О. Калугіна, О.І. Волошина та інших вчених. За активної підтримки ректора та під керівництвом проф. В.О. Калугіна виконано дисертаційне дослідження І.В. Гараздюком з поглибленого вивчення та способу консервації Сатанівської мінеральної води у хворих на хронічний піелонефрит (1998 р.), П.Б. Чернявською (1995 р.), мінеральної води печери "Попелонка", "Драчинецької" (1999 р.), "Долина" (1999 р.), "Валя Кузминська" (2000 р.) [1].

Але не тільки мінеральні води Буковини досліджувалися учнями О.І. Самсон. Певну пристрасть вона мала до вивчення дії галенових препаратів з лікарських рослин. У 1969-1971 р.р. майже щоденно в гастроентерологічних хворих за допомогою радіотелеметричних досліджень чи інтрагастральної рН-метрії за Є.Ю. Лінаром вивчався вплив на моторику і шлункове кислотоутворення відварів лікарських трав: деревію, звіробою, календули, материнки, м'яти, подорожника, безсмертника, ромашки, шипшини тощо. І щоденно в кінці робочого дня аспіранти демонстрували отримані дані, передаючи для подальшого їх аналізу проф. О.І. Самсон. Традиційним включення в лікувальні комплекси гастроентерологічних хворих полікомпонентних відварів лікарських рослин в обласних, міських, та районних лікувальних установах Буковини. Ця частина досліджень висвітлена в монографії О.І. Самсон "Профилактическое лечение язвенной болезни" [8] та "Этапное лечение и реабилитация больных язвенной болезнью" [9].

Прививши любов до фітотерапії та перспектив її застосування, О.І. Самсон індукувала цей важливий фрагмент докторської дисертації свого учня О.І. Волошина "Клинико-патогенетическое обоснование реабилитационно-этапного лечения хронического первичного гастродуоденита" (К., 1988 р.). З отриманням кафедри в 1990 році проф. О.І. Волошин разом з проф. І.Ф. Мецишеним інтенсивно продовжують дослідження з апіфітотерапії зі своїми учнями з подальшим захистом дисертацій О.В. Пішак "Вивчення оздоровчих властивостей пилку бджолиного у хворих на ревматоїдний артрит" (1995 р.), Б.П. Сенюк (пилкок квітковий у хворих на виразкову хворобу (1996 р.), Л.О. Волошина (пилкок квітковий у хворих на хронічну серцеву недостатність з супутніми ураженнями гепатобіліарної системи), Н.М. Ожеван (ПК у хворих на остеоартроз, 1999 р.), та підсумовані в монографії "Пилкок квітковий (бджолина обніжка) в клінічній та експериментальній медицині" [2]. Нові сторони механізму дії важливих лікарських рослин вивчали Т.В. Захарчук (арніка гірська в лікуванні хворих на виразкову

хворобу, 2000 р.), І.В. Лукашевич (застосування чистотілу великого у хворих на хронічні гастродуоденіти в поєднанні з некаменевими холециститами, 2001 р.), В.Л. Васюк (дев'ясил високий при хронічних гастродуоденітах та холециститах, 2002р.), О.В. Глубоченко (перстач прямостоячий при ХГД і ХНХ, 2001 р.) тощо.

Розвиваючи напрямок свого учителя, проф. О.І. Волошин і В.П. Пішак видають монографію "Оздоровчі ресурси Буковини" [1], а в 1999 та 2005 роках проводять науково-практичні конференції з міжнародною участю на тему: "Оздоровчі ресурси Карпат і прилеглих регіонів" з виданням матеріалів [6, 7]. Досліджуються кліматичні зони Сторожинецького району, особливо Красноільсько-Красношорського регіону. Велику увагу приділяють побудованому в селі Красношора санаторію "2000 років Різдва Христового". Цей санаторій зведений у 1998 році за зусиль та фінансової підтримки легендарного буковинського мецената, будівельника, директора будівельної спілки "Колос" Героя України Георгія Васильовича Березовського, який тісно співпрацював з науковцями тепер вже Буковинської державної медичної академії професорами В.П. Пішаком, О.І. Волошином, С.В. Білецьким, І.І. Сидорчуком, В.Ф. Мислицьким.

Нині цей санаторій як оздоровчий заклад розбудовується, функціонує поки що з перебоями, але в ньому періодично здійснюються важливі наукові, науково-методичні форуми нашого ВНЗу, обласні, державні бізнес-форуми з міжнародною участю тощо. Є всі підстави передбачати що цей санаторій стане однією з перлин Буковини.

Вихід з кризового стану економіки України, розвиток підприємництва та бізнесу на Буковині в останні роки сприяють впровадженню в життя наукових здобутків проф. О.І. Самсон та її учнів. Нині є популярними серед населення Буковини та сусідніх областей пляшкові мінеральні води "Брусницька", "Буковинська", "Драчинецька", "Хрецастик", "Валя-Кузминська" та інші. А мінеральна вода "Брусницька" навіть експортується у США. Приємними є зрушення в туристичному бізнесі в селах Мигово, Горбово, Лопушна, на Німчицькому перевалі, освоєється Шурдинський перевал. Про перспективу розвитку саме цих напрямків ми зазначали ще в 1999 році [1].

Нинішній етап об'єднаних зусиль адміністративних органів різних рівнів, бізнесових кіл та науковців може принести вагомий успіх в розвитку природно-оздоровчої галузі на Буковині (курортної, клімато-бальнеологічної, туристичної). Нам, учням проф. О.І. Самсон, слід всіляко сприяти, вивчати перлинні природооздоровчі властивості нашого регіону, адаптувати ідеї до ширшого впровадження в життя задля здоров'я населення Буковини, України та заохочення й іноземних громадян до оздоровлення на теренах Західного регіону України.

Література. 1. *Волошин О.І., Пішак В.П.* "Оздоровчі ресурси Буковини". Чернівці: Вид. "Прут", 1999.-238 с. 2. *Волошин О.І., Пішак В.П., Мещишев І.Ф.* Пилкок квітковий (бджолина обніжка) в клінічній і експериментальній медицині.- Чернівці: 1998.-191 с. 3. *Костюк Л.С., Дячек Н.Д.* Фізико-хімічні властивості мінеральної води с. Магала // Курортологія і фізіотерапія.- 1983.- Вып. 13.- С. 14-16. 4. *Лашин Ф.В.* Мінеральні води і курорти Буковини.- Ужгород: Карпати, 1965-110 с. 5. *Лашин Ф.В., Костюк Л.С., Бойко Д.И.* Брусницьке месторождение сероводородных вод.// Курортологія і фізіотерапія.- 1983.-Вып. 13.-С. 100-102. 6. Оздоровчі ресурси Карпат і прилеглих регіонів // Матеріали конф. з міжнародною участю.- Чернівці, 1999.- 232 с. 7. Оздоровчі ресурси Карпат і прилеглих регіонів // II науково-практична конференція з міжнародною участю.- Чернівці, 2005.- 192 с. 8. *Самсон Е.И.* Профилактическое лечение язвенной болезни.- К.: Здоров'я, 1991.-235 с. 9. *Самсон Е.И.* Этапное лечение и реабилитация больных язвенной болезнью.-К.: Здоров'я, 1979.- 181 с. 10. *Самсон Е.И., Калугин В.А., Малих Л.С., Глубоченко В.Г.* Лечебное применение минеральных вод Буковины при заболеваниях желудка и 12-перстой кишки".- К.: Здоров'я, 1981.- 69 с. 11. *Самсон Е.И., Малих Л.С., Жила В.В.* Механизм лечебного действия минеральных вод Буковины при язвенной болезни и хроническом гастрите // Курортологія і фізіотерапія.- 1983.- Вып. 13.- С. 40-43.

NATURE HEALTH IMPROVING TREND OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF PROF. O.I.SAMSON'S SCHOOL

V.P.Pishak, O.I.Voloshyn

Abstract. The scientific features healthnature direction of school of prof. O.I.Samson and her pupils, the results and perspective its work into the life of Bukovinian region have been performed.

Key words: prof. O.I.Samson, scientific work, nature health improving trend.

Bukovinian State Medical University (Chernivtsi)

Clin. and experim. pathol.- 2008.- Vol.7, №2.-P.143-145.

Надійшла до редакції 22.04.2008